

Kraje bogate, kraje biedne

Jędrzej Witkowski

Rozdział 6. podręcznika „Kształcenie obywatelskie w szkole samorządowej” poszerzony o dodatkowe materiały

Co to znaczy, że kraj jest bogaty lub biedny? Jakie różnice dzielą kraje Północy i Południa? Jakie są przyczyny ubóstwa? Co zrobić aby zmienić ten podział?

Zastanówcie się w parach, co to znaczy, że człowiek jest ubogi. Swoje odpowiedzi spiszcie na połowie kartki. Następnie w innej parze zastanówcie się co to znaczy, że państwo jest biedne, a pomysły spiszcie w drugiej kolumnie. Potem przeczytajcie poniższy tekst i porównajcie z nim swoje odpowiedzi.

Bogactwo i ubóstwo

Na świecie jest prawie 200 państw, wśród nich niektóre uznawane są za bogate, inne nazywamy biednymi. Grupa państw ubogich liczy około 150 krajów, żyje w nich ponad $\frac{3}{4}$ ludności świata. Co oznacza, że kraj jest bogaty lub biedny? **W państwie bogatym** większość mieszkańców żyje na godnym poziomie – stać ich na jedzenie i mieszkanie, mogą chodzić do dobrej jakości szkół, korzystać z opieki lekarza, sprawnie załatwiać swoje sprawy w urzędach, korzystać w ochrony policji, zarobki w tych krajach są wysokie. Państwo przynajmniej częściowo płaci za te usługi. Polska należy do grupy krajów bogatych, dlatego my również możemy korzystać z tych udogodnień.

W krajach ubogich poziom życia ludności często bardzo różni się od tego który znamy z Europy. Duża część społeczeństw w tych regionach żyje w ubóstwie. Na świecie aż 3 mld ludzi musi radzić sobie mając na to mniej niż 2,5 dolara dziennie. Obywatelom tych państw często trudniej dostać się do szkoły lub lekarza, często nie mogą sami wybierać gdzie i w jaki sposób chcą mieszkać, gdzie pracować, jak spędzać czas.

Według poziomu życia kraje współczesnego świata dzielimy, podobnie jak półkule, na **globalną Północ i globalne Południe**. Północ to państwa Unii Europejskiej, USA, Australia, Japonia, i kilka innych krajów azjatyckich, w których poziom życia jest podobny do znanego nam z Polski. Kraje Południa – głównie z Afryki, Ameryki Południowej i Azji – to państwa uboższe. Różnice między Południem i Północą widać porównując średnią długość życia, odsetek ludzi mających dostęp do edukacji, czy dochód krajowy na mieszkańca w obu grupach państw.

Dzisiejszy świat rozwija się nierównomiernie – różnice w bogactwie pomiędzy krajami stale rosną, ubóstwo dotyka prawie połowę ludzi, prawie co szósty cierpi z powodu niedożywienia. Istnieje kilka **przyczyn ubóstwa**. Jedną z nich jest **przeszłość kolonialna**. Europejczycy przez wiele lat bogacili się kosztem krajów ubogich – wykorzystywali ich mieszkańców jako niewolników, eksploatowali surowce naturalne, stworzyli nowe, sztuczne granice państw, które teraz często są przyczyną konfliktów wewnętrznych. Utrudnieniem dla rozwoju państw ubogich jest **uzależnienie od rolnictwa i eksportu surowców** – ich ceny wahają się, a to negatywnie wpływa na gospodarkę. Zwykle **przemysł** jest tam słabo rozwinięty – brakuje pieniędzy na inwestycje w technologie i maszyny. Ubóstwo pogłębiane jest też przez **złe zarządzanie krajem** – korupcję, brak wykwalifikowanych urzędników, **konflikty wewnętrzne**.

Dodatkowym problemem są ograniczenia geograficzne – często **mało sprzyjający klimat i niedobór wody** uniemożliwiają efektywne gospodarowanie.

Pomimo tych trudności, wielu krajom udało się przerwać krąg ubóstwa i znacząco podnieść poziom życia swoich mieszkańców. Przykładem mogą być sukcesy gospodarcze Japonii i tygrysów azjatyckich (np. Korei Południowej, Tajwanu, Singapuru) oraz zmniejszenie skali ubóstwa w Chinach i Indiach.

Najbogatsi i najbiedniejsi

Przeanalizuj przedstawione niżej dane statystyczne i określ, w jakim stopniu kraje globalnej Północy wyprzedzają kraje globalnego Południa w wymienionych dziedzinach. Co liczby te oznaczają dla ludzi żyjących w tych krajach?

Wielkość produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca w dolarach

Najbogatsze państwa globalnej Północy	Najuboższe państwa globalnego Południa
Luksemburg – 79 500 dolarów Norwegia – 53 400 dolarów USA – 45 600 dolarów	Demokratyczna Republika Konga – 298 dolarów Liberia – 362 dolary Burundi – 341 dolarów

Odsetek dzieci w wieku szkolnym, które chodzą do szkoły

Najbogatsze państwa globalnej Północy	Najuboższe państwa globalnego Południa
Finlandia – 100% Australia – 100% Irlandia – 97,6%	Czad – 36,5% Dżibuti – 25,5% Erytrea – 33,3%

Średnia długość życia

Najbogatsze państwa globalnej Północy	Najuboższe państwa globalnego Południa
Japonia – 82,7 lat Szwajcaria – 81,7 lat Belgia – 79,5	Zambia – 38,6 lat Angola – 38,2 lat Lesoto – 40,3 lat

Przeczytajcie poniższą historię. Pracując w parach, w dwóch kolumnach spiszcie podobieństwa i różnice pomiędzy własnym życiem a sytuacją Punam lub Mosesa.

Punam Tomang

Nazywam się Punam Tomang, mam 9 lat. Razem z siostrą, bratem i tatą mieszkamy w Bhaktapur, w Nepalu. Cztery lata temu umarła nasza mama. Od tego czasu zajmuję się domem. Codziennie rano przygotowuję śniadanie dla rodzeństwa, sprzątam i robię pranie. Gdy wstaję, tata jest już w pracy. Ciężko pracuje, żeby zapłacić za naszą szkołę. Lekcje zaczynamy o 10.00. W szkole spotykam się z koleżankami, uczę się angielskiego. Lubię chodzić do szkoły. Dzięki niej możemy się uczyć i w przyszłości znajdziemy lepsze zatrudnienie. Ja, gdy dorosnę, chcę pracować w biurze. Po zajęciach idę na targ i kupuję warzywa, z których przygotowuję obiad. Popołudniu opiekuję się rodzeństwem i odrabiam lekcje. Tata wraca do domu wieczorem.

Moses Mwenda

Jestem Moses Mwenda. Niedawno skończyłem 15 lat. Mieszkam w Kenii i uczę się w ósmej klasie szkoły podstawowej im. św. Filipa w slumsach Mathare w Nairobi. Niedługo moje życie bardzo się zmieni. Dostałem stypendium i będę kontynuował naukę w szkole średniej z internatem. Do tej pory mieszkalem w pokoju wynajętym przez dyrektora mojej szkoły wraz z dwoma innymi chłopcami. Razem chodziliśmy do szkoły, a po lekcjach graliśmy w piłkę i dokuczaliśmy dziewczynom.

Cieszę się, że będę mógł uczyć się w szkole średniej. Lubię lekcje suahili oraz historii. Poza tym, będę miał szansę pójść na studia i zostać prawnikiem. To jest moje marzenie. Chciałbym mieć w przyszłości wysoką pensję i elegancki gabinet. Mam także nadzieję, że założę własną, szczęśliwą rodzinę.

Uczennice i uczniowie szkoły podstawowej w Mpunde, w Zambii. Edukacja jest jednym z warunków rozwoju krajów uboższych. Dlatego powstała Światowa Kampania na rzecz Edukacji (Global Campaign for Education), której celem jest zapewnienie dostępu do edukacji każdemu człowiekowi.

Świat coraz wyraźniej pęka. Właściwie coraz trudniej jest już nam powiedzieć, że Amerykanie i Somalijczycy żyją w tym samym świecie.

Ryszard Kapuściński (1932-2007), pisarz, reporter

Coraz więcej krajów bogatych, w tym Polska, podejmuje wysiłki na rzecz tego, by świat nie pękał i próbują pomagać krajom uboższym. Pomoc ta ma dwa rodzaje.

Pomoc humanitarna ma charakter doraźny, kierowana jest do ofiar konfliktów lub katastrof naturalnych w sytuacjach krytycznych. Obejmuje na przykład dostawy żywności, leków, namiotów oraz pomoc medyczną. Można ją porównać do dawania głodnemu ryby. Pomoc humanitarna udzielana była między innymi ofiarom trzęsienia ziemi na Haiti w styczniu 2010 roku.

Współpraca rozwojowa to pomoc długofalowa, kierowana do osób uboższych. Jej celem jest zmiana ich trudnego położenia na dłuższą. Oznacza to, że zamiast pomocy w postaci żywności miejscowych rolników uczy się efektywnie uprawiać swoje pola aby głód nie powrócił w kolejnych latach. Współpraca rozwojowa może polegać na wsparciu szkół, szpitali, budowie studni lub wspieraniu sądów. Można ją porównać do wręczania potrzebującemu wędki.

Długi zagraniczne są jednym z głównych problemów państw ubogich. Zadłużenie 49 najbiedniejszych krajów wynosi około 375 mld dolarów, oznacza to, że kraje najbiedniejsze musiały w 2006 rok spłacić krajom bogatszym aż 34 mld dolarów. Długi to w części pozostałość ery kolonialnej, część to pozostałość nieodpowiedzialnego zarządzania przez kolejnych skorumpowanych rządów. Konieczność spłaty zadłużenia ogranicza możliwość inwestowania w edukację i ochronę zdrowia. Dlatego powstało szereg inicjatyw – organizacji międzynarodowych i zwykłych obywateli, które miały doprowadzić do umorzenia zadłużenia najbiedniejszych krajów – najważniejsze z nich to światowa kampania Jubilee 2000 oraz organizowane przez Boba Geldofa i Bono koncerty Live8 zorganizowane w 2005 roku.

Organizacja Lekarze bez Granic działa w 70 państwach świata, pracuje dla niej 26 000 lekarzy, pielęgniarek i personelu. W 2008 roku Lekarze pomogli około 10 milionom pacjentów. W 1999 roku organizacja ta otrzymała pokojową Nagrodę Nobla. Nagrodzono lekarzy „w uznaniu dla ich pionierskiej działalności humanitarnej na różnych kontynentach“. Wyróżniono lekarzy, którzy pomagają ofiarom wojen, klęsk żywiołowych, w obozach dla uchodźców, wszędzie tam, gdzie nie dociera normalna pomoc medyczna.

Fakt, że kraje globalnej Północy wspierają państwa uboższe nie oznacza, że ich wpływ jest zawsze pozytywny. Kraje bogate wydają na dopłaty dla swoich rolników dwukrotnie więcej niż na pomoc rozwojową. Dopłaty te przyczyniają się do zalewania krajów Afryki taną, importowaną żywnością – efektem tego procesu jest upadek rodzimych farm w wielu państwach afrykańskich i uzależnienie od importu żywności. Kraje uprzemysłowione odpowiadają też za emisję gazów cieplarnianych, które przyczyniają się do zmian klimatu. Na zmianach tych cierpią głównie mieszkańcy krajów Południa.

TAK CZY NIE?

Zaznacz stwierdzenia, z którymi się zgadzasz. Uzasadnij swoje odpowiedzi.

1. Kraje globalnego Południa ponoszą całkowitą odpowiedzialność za stan swojej gospodarki.

TAK NIE

2. Pomaganie krajom biednym nie jest racjonalne. Wszystkie środki należy przeznaczyć na poprawę własnego poziomu życia.

TAK NIE

POLSKA I GLOBALNE POŁUDNIE

Polska wspiera rozwój krajów globalnego Południa. Pieniądze wydawane na ten cel przez rząd w przeliczeniu na jednego Polaka to około 2 zł 20 gr. Polska zobowiązała się w ONZ do zwiększania tej kwoty. Czy jesteście za zwiększeniem tej kwoty do 3 zł? Wyobraźcie sobie, że jesteście uczestnikami debaty, w czasie której padło to pytanie.

Podzielcie się na dwie grupy – przeciwników i zwolenników zwiększenia wydatków na współpracę rozwojową. Przedstawcie sobie nawzajem argumenty, a następnie spróbujcie wspólnie podjąć decyzję w tej sprawie. Możecie również ustalić wysokość do jakiej chcielibyście podnieść/obniżyć te wydatki.

Istnieje coraz więcej polskich organizacji pozarządowych, które pracują w krajach uboższych świadcząc pomoc humanitarną lub rozwojową. Wśród nich:

- Polska Akcja Humanitarna (www.pah.org.pl)

- Caritas Polska (www.caritas.pl)

- Polska Misja Medyczna (www.pmm.org.pl)

- Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej (www.pcpm.org.pl)
- Polska Zielona Sieć (www.globalnepoludnie.pl)
- Salezjański Wolontariat Misyjny „Młodzi Świata” (www.swm.pl)

Wy też możecie wesprzeć ich działanie na wiele sposobów:

- dowiedzcie się więcej o działalności wybranej organizacji
- opowiedzcie o organizacji swoim rodzicom, rodzinie, znajomym
- wytłumaczcie koleżankom i kolegom z innych klas jakie są przyczyny ubóstwa
- zorganizujcie w szkole zbiórkę lub aukcję i pozyskane środki przeznaczone na rzecz jednej z organizacji
- zorganizujcie spotkanie w ośrodku kultury, w czasie którego przekażecie informacje o współpracy rozwojowej innym mieszkańcom miejscowości

Tekst jest częścią podręcznika „Kształcenie obywatelskie w szkole samorządowej”.

© Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej. Wszelkie prawa zastrzeżone.